

УДК 379.8.043.2-056.2/.3"364"

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.33.310010](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.33.310010)

АЛЛА КОБОБЕЛ

ORCID: 0000-0002-1247-9253

Комунальний заклад «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів № 26 Полтавської міської ради Полтавської області»

ОЛЕНА ІЛЬЧЕНКО

ORCID: 0009-0009-6522-4842

ВОЛОДИМИР МОКЛЯК

ORCID: 0000-0001-9922-7667

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуті теоретичні та практичні аспекти організації дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти. Наголошено, що одним із сучасних трендів гуманітарної політики є створення безбар'єрного простору в Україні. Привабливість позашкільної освіти зумовлена малокомплектністю груп, територіальною та соціально-економічною доступністю освітніх послуг. Зазначена важливість ігрових програм, що направлена на розвиток особистості дитини. З'ясовано, що дієвим засобом стабілізації ментального здоров'я дітей є рухова активність. Показано, що суперечливою є практика застосування онлайн технологій в організації навчального процесу. Підкреслена необхідність обладнання закладів позашкільної освіти комфортними укриттями, застосування інноваційних та ефективних методів роботи з дітьми, зокрема методів рольової гармонізації та золотої середини. Наголошено на необхідності підготовки майбутніх педагогів для галузі позашкільної освіти у закладах вищої освіти, збільшення кількості годин педагогічної практики для студентів, підвищення кваліфікації педагогів та керівників закладів позашкільної освіти в закладах післядипломної освіти, налагодження партнерської взаємодії фахівців інституцій сфери освіти та охорони здоров'я тощо.

Ключові слова: заклади позашкільної освіти; організація дозвіллевої діяльності; діти з особливими освітніми потребами; ментальне здоров'я; військовий стан

Постановка проблеми; її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах воєнного стану нова українська школа продовжує розбудову інклюзивної моделі освіти, що передбачає навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальному освітньому середовищі за місцем їх проживання. Це є альтернативою інтернатній, домашній або індивідуальній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей. Тому, одним із сучасних трендів гуманітарної політики України є формування безбар'єрного (суспільного, громадського, освітнього, економічного, інформаційного, фізичного, цифрового) простору для дітей з особливими освітніми потребами (*Про схвалення Національної стратегії...*, 2021; *План заходів...*, 2023). Унікальність сучасної позашкільної освіти полягає в тому, що її створено суспільством для суспільства, яке передбачає виявлення освітніх та соціокультурних інтересів різних категорій дітей з особливими освітніми потребами та задоволення їх потреб. Ми вважаємо, що позашкільна освіта як соціально-педагогічний феномен пов'язаний з реалізацією прав дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків, впливає на вільний вибір змістовних, розвиваючих видів та форм дозвіллевої діяльності особистості. Гнучкість у роботі з малокомплектними групами дозволяє педагогам-організаторам варіювати складовими навчального процесу, застосовувати індивідуальні методи виховання, структурувати особистісні траєкторії розвитку дітей з особливими освітніми потребами, що відповідає принципам інклюзивної освіти. Крім всього, батьків приваблює статус закладів, що забезпечують безпечно та змістовне проведення освітньо-виховних та розвиваючих заходів з дітьми під час робочого часу батьків. Також важливо зазначити, що привабливість позашкільної освіти полягає в наданні переважно безкоштовних послуг, зручному режимі роботи, побудові навчального процесу за принципами демократизації та гуманізації, забезпеченні вихованців знайомством з новими друзями, створенні сприятливих психологічних умов для адаптації та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в соціумі, отриманні відчуття

радості та емоційного забарвлення, що дозволяє якісно структурувати вільний час дитини. У зв'язку з цим, заклади позашкільної освіти в силу своїх фінансових можливостей намагаються забезпечити доступність дітей з особливими освітніми потребами до прилеглої території, будівель навчальних закладів; створюють безбар'єрний вхід та безперешкодний рух в приміщення; пристосовують санвузли та місця відпочинку, забезпечують системою тактильної та звукової інформації дітей з порушеннями зору та системою візуальної інформації дітей з порушеннями слуху; застосовують тактильні таблички з нанесенням на них надпису шрифтом Брайля. Крім того, заклади створюють належні умови для формування безпечного та здорового освітнього середовища, в якому діти відчуватимуть комфорт та безпеку. Тому, дослідження організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану є актуальним, а недостатня вивченість даної проблематики визначила напрям нашого дослідження.

Аналіз попередніх досліджень і публікації. У сучасній українській педагогіці широко висвітлюється проблема організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами та досягнення завдань в умовах воєнного стану в Україні. Так, на важливості індивідуального підходу, адресній спрямованості дозвілєвих заходів, орієнтації на внутрішньому світі особистості наголошує Т. Шевченко (Шевченко, 2022). Розвиток інклюзивної позашкільної освіти, на думку Є. Дорошенко та В. Цини (Дорошенко, Цина, 2022), потребує гнучких підходів для задоволення потреб дітей з особливими освітніми потребами. Дослідниця А. Боярська-Хоменко (Боярська-Хоменко, 2023) зауважує, що ефективна робота закладів позашкільної освіти з дітьми з особливими освітніми потребами дозволяє виявити таланти таких дітей та вдосконалити їх соціальні навички. Найкращим способом літнього відпочинку, проведення безпечного творчого та веселого дозвілля для вимушено переселених дітей Г. Гевко (Гевко, 2022) вважає створення літніх творчих майданчиків. Таким чином, заявлена нами проблема активно обговорюється вітчизняними науковцями.

Метою статті є вивчення особливостей організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану. **Основними завданнями дослідження** є обґрунтування теоретичних засад застосування інклюзивної моделі організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти; визначення форм організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти; висвітлення сучасної практики організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти. **Наукова новизна** полягає у подальшому розвитку педагогічних підходів збереження ментального здоров'я дітей з особливими освітніми проблемами в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заклади позашкільної освіти в умовах воєнного стану в Україні виконують важливу соціальну функцію. Серед основних векторів освітньої діяльності таких закладів є формування патріотизму, національної свідомості, відновлення історичної пам'яті, утвердження спільних європейських цінностей в умовах євроінтеграції України (Литовченко, 2022, с. 130; Гевко, 2022, с. 238). З цією метою, необхідно визначити ціннісні орієнтири, що формуються у пізнавально-практичній діяльності вихованців закладів позашкільної освіти за основними напрямами. Так, у творчих об'єднаннях соціально-реабілітаційного напрямку відбувається виховання таких соціальних цінностей, як миролюбність, любов до Батьківщини, справедливість; особистісних та міжособистісних відносин у сім'ї та з друзями. У гуртках декоративно-ужиткового мистецтва здійснюється моральне виховання, вивчення історії рідного краю, розширення світогляду, громадянське і духовне становлення. У гуртках гуманітарного напрямку відбувається виховання власної гідності; формування любові до українознавства, краєзнавства; розширення художньо-естетичного кругозору здобувачів освіти тощо. Школи мистецтв забезпечують вихованців розвитком чуттєвої сфери особистості, вихованням смаку у музичній, театральній, кінематографічній галузях. Гуртки туристсько-краєзнавчого напрямку дають можливість вивчення історії рідного краю, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів та явищ соціального життя. Гуртки науково-технічного напрямку забезпечують набуття техніко-технологічних умінь та навичок, підготовку вихованців до активної науково-дослідної роботи, опановування сучасної техніки та технологій.

Важливо відмітити, що домінантою навчально-виховного процесу у позашкільній освіті є національно-патріотичне виховання, серед якого необхідно виділити пластовий та скаутський види діяльності, що надають дітям з особливими освітніми потребами громадянську освіту; військово-патріотичний, що забезпечує відповідним рівнем підготовки дітей до військової служби, вихованням патріотичної та громадянської відповідальності тощо (*Про позашкільну освіту...*, 2021, ст. 15).

Наша практика організації дозвілєвої діяльності дітей з особливими освітніми потребами підтверджує важливість майстерності в роботі педагога-організатора в закладі позашкільної освіти. Одним із найважливіших завдань педагога-організатора є вміле використання педагогічної

майстерності для залучення різновікової категорії дітей з особливими освітніми потребами (дітей з фізичними та мовними вадами розвитку, дітей вимушених переселенців, дітей «зони ризику», дітей сиріт) віком від 6 до 18 років до дитячо-юнацьких клубів за місцем проживання. Правильна організація дозвілля захищає дітей від вуличних негараздів, направляє дитячу енергію в конструктивне русло, сприяє формуванню у дітей культури спілкування, зміцненню сімейних зв'язків, створенню умов для самореалізації та самовиховання особистості. Безумовно, для досягнення зазначеної мети педагог-організатор має володіти творчою фантазією, різними технологіями, видами, формами та методами організації клубної роботи. Найкращим способом залучення дітей до закладів позашкільної освіти є особисте відвідування педагогом-організатором інституцій дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної освіти, зустрічі з їх адміністрацією, учнями та батьками, проведення творчих майстер-класів, пізнавальних, конкурсних, розважальних, ігрових та шоу програм, спортивних змагань, турнірів та олімпіад з метою формування контингенту вихованців.

Власна практика показує, що найкращим засобом, який сприяє позитивному соціальному та емоційному клімату, є організація змістовного дозвілля дітей та підлітків у вільний від навчання час. При цьому, необхідно передбачити залучення дітей до співтворчості, інтелектуального діалогу, вільного гармонійного спілкування. Такими прикладами можуть бути ігрові програми, націлені на розвиток толерантного ставлення до будь якої особистості. Зокрема, гра «Закриті очі» сприяє розвитку уявлення про те, що відчуває дитина, яка має проблеми із зором; гра «Вовк і семеро козенят» – передбачає, що в будь який час, кожен з дітей може побувати в ролі кривдника або жертви; гра «Знайди пару» – розвиває сприйняття оточуючих людей. Не менш важливими є конкурсно-розважальні програми, що мають на меті формування команди. Такі програми сприяють згуртованості колективу та налаштовують дітей на допомогу «слабкішому» заради перемоги. Одними із найкращих засобів для зняття агресії, напруги, втоми після навчання в школі можуть стати: заняття зі східних видів гімнастики, медитації, які мають заспокійливий вплив. Для кращої взаємодії дітей з особливими освітніми потребами з їх фізично здоровими однолітками ми залуцаємо до роботи закладу волонтерів з числа школярів та студентів. Вони допомагають в організації дозвіллевої діяльності, у підготовці та проведенні різноманітних заходів, супроводжують дітей під час поїздок на концерти, екскурсії, беруть участь у клубних дискусіях, диспутах тощо. Крім того, позитивною практикою урізноманітнення дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами є запрошення до закладів позашкільної освіти представників громадських організацій, благодійних фондів, спілок, асоціацій тощо.

В умовах воєнного стану в Україні значно зросла потреба в реабілітації різних прошарків цивільного населення, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами. Заклади позашкільної освіти зазвичай застосовують форми дозвіллевої діяльності, придатні для реабілітації таких дітей. На нашу думку, найкращим прикладом є проведення колективних заходів у форматі «Тематичних днів». Це може бути «День капелюшка», «День рукавички», «Піжамна вечірка», «Жовто-блакитний день», «День окулярів», «День смаколиків» та інші. На наш погляд, доцільно застосовувати інноваційні форми роботи з такими дітьми, зокрема реаліті-квести у вигляді Квесту Ескейп-рум та Квести містом (Кобобел, 2022, с. 159).

Для реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, що перебувають в укриттях під час повітряної тривоги, корисно влаштувати заходи у формі ігор: в шашки, шахи, куточки; провести вікторини, запропонувати розгадування ребусів, кросвордів, знайти на малюнку 10 відмінностей, зібрати пазли та інші. Заклади позашкільної освіти, що незабезпечені укриттями, можуть використовувати для реабілітації онлайн формат дозвіллевих заходів, зокрема інтелектуальні ігри, інтерактивні вправи на освітніх платформах LearningApps, Wordwall та Kahoot, а також веб-квести з використанням Інтернету. За допомогою онлайн-платформ можна організувати цікаві заняття в режимі реального часу. Наприклад, провести вправи для формування навичок командної роботи «Правда або брехня», «Хвиля», «Пантоміма», «Світлофор» та інші.

Власна практика роботи в закладах позашкільної освіти вказує на певну суперечливість у застосуванні онлайн технологій в організації дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами. При цьому, позитивним є долучення дітей з особливими освітніми потребами до світового розвитку, унаочнення досягнень науково-технічного прогресу на побутовому рівні, в дозвіллевій діяльності, освітній діяльності тощо. Використання зазначених форматів в організації дозвіллевої діяльності в позашкільній освіті може бути привабливим для різних категорій дітей з особливими освітніми потребами, які тимчасово або постійно фізично не можуть відвідувати заклади позашкільної освіти. Крім того, онлайн-технології дозволяють застосовувати сучасні методи активізації дозвіллевої діяльності, зокрема використовувати ігрові методи. Тобто, сучасне освітнє середовище має генерувати потреби у залученні інноваційних цифрових технологій, використовувати можливості соціальних мереж, глобальної мережі Інтернету, формувати відповідні компетентності у здобувачів позашкільної освіти. Проте, існує низка негативних наслідків, що призводять до десоціалізації дітей з особливими освітніми потребами, набуття певних вад зору, погіршення фізичної активності, зниження самооцінки,

формування ігрової, комп'ютерної, Інтернет-залежності тощо. Тому, для батьків та педагогів важливо постійне формування культури Інтернет-дозвілля у дітей з особливими освітніми потребами та створення сприятливих умов у реальному освітньому просторі для повноцінної соціальної адаптації таких дітей.

Важливим, на нашу думку, є вирішення проблеми захисту ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами, що стає в умовах воєнного стану базовою необхідністю. Для збереження ментального здоров'я таких дітей необхідним є створення такого середовища, в якому діти з особливими освітніми потребами відчуватимуть себе у безпеці, комфорті та добробуті. Варто відзначити, що розвиток певних форм ментальних порушень негативно впливає на інтелектуальну діяльність, сон, харчування, поведінку дитини. Дієвим засобом для стабілізації ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами можуть стати обійми, слова підтримки та любові: «Ми в безпеці», «Я з тобою»; гумористичні розповіді, терапевтичні ігри; вправи на дихання; вправи на візуалізацію «Безпечне місце» (малюємо безпечне місце, а потім уявляємо себе там) (Ройз) тощо. Для зміцнення психічного здоров'я дітей з особливими освітніми потребами та надання їм психосоціальної підтримки В. Костіна рекомендує застосовувати наступні методи, а саме: театралізації з використанням сюжетів народних казок, байок, легенд, оповідань; майстер-класи з виготовлення поробок з використанням народних ремесел; рухливо-музичні релаксаційні композиції з використанням народного фольклору; ігри та вікторини з соціально-виховуючим змістом (Костіна, 2023, с. 135). Логічним продовженням розв'язання проблеми ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами є плив рухової активності на психічне здоров'я дітей. Так, результати дослідження К. Іванова та О. Отравенко показали, що для корекції ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами ефективною є застосування таких видів фізичної активності, як: додзбол, регбі-5 та фризбі (Іванов, Отравенко, 2023, с. 160). На нашу думку, для збереження ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами варто використовувати такий вид рухової активності, як «черлідінг». Виконання вправ з помпонами сприяє покращенню настрою, підвищенню позитивних емоцій у таких дітей. Рухова активність (фізкульт-хвилинки, руханки, танці, вправи зі скакалками, обручами, м'ячами, йога та інші) сприятимуть зниженню рівня депресії, стресу, тривоги, що позитивно впливатиме на ментальне здоров'я дітей з особливими освітніми потребами.

На наш погляд, інноваційними та ефективними методами, що забезпечать якісну організацію дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами є три групи методів, зокрема: 1) група методів, що впливають на формування позитивних міжособистісних стосунків дітей (метод рольової гармонізації, метод золотої середини, мотиваційно-виховні методи); 2) група методів, що забезпечують дітей з особливими освітніми потребами базовими компетентностями (метод сторітеллінгу, метод проблемного навчання, метод навчальних проєктів, дослідницько-пізнавальний метод, метод розв'язання кейсів, метод написання есе, метод складання ментальних карт); 3) група методів, стимулюючих та мотивуючих дітей з особливими освітніми потребами до процесів дозвіллевої діяльності (методи гри й ігрового тренінгу, методи проблемних ситуацій та імпровізації, метод змагання, методи театралізації) (Гончарук, 2019). Найбільш вдалим в нашій практиці є методи рольової гармонізації та золотої середини. Прикладом застосування методу рольової гармонізації можна назвати спортивний захід «Мама, тато, я - спортивна сім'я», в якому беруть участь діти різної вікової категорії. При цьому, один учасник виконує роль батька, другий – роль матері, третій – роль молодшого брата або сестри. Тобто, на деякий час діти перетворюються у нових персонажів, що дозволяє їм відчутися на місці інших людей. Прикладом застосування методу золотої середини може бути організація сімейних конкурсів з приготування родинних страв, смаколиків тощо.

На наш погляд, найбільш значущими проблемами в організації дозвіллевої діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти є незадовільне матеріально-технічне та кадрове забезпечення роботи закладів позашкільної освіти. Реалізація найбільш прогресивних технологій та методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами відповідно потребує обладнаних приміщень закладів позашкільної освіти. Такі приміщення мають бути забезпечені сучасною комп'ютерною технікою, спортивним інвентарем, сенсорними кімнатами психологічного розвантаження дітей з особливими освітніми потребами тощо. Фізична та моральна застарілість об'єктів матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти створюють негативні враження у дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків, відвертають від намірів пов'язувати свою дозвілєву діяльність саме з такими закладами. У більшості випадків такі негативні явища у певній мірі компенсуються шляхом педагогічної майстерності та творчого підходу працівників таких закладів. Проблемою є також не завжди достатня підготовка майбутніх педагогів для галузі позашкільної освіти у закладах вищої освіти, замала кількість годин педагогічної практики для студентів на базі закладів позашкільної освіти різного профілю, підвищення кваліфікації має бути націлене на оволодіння випереджаючими навиками та уміннями педагогів та керівників закладів позашкільної освіти в закладах післядипломної освіти тощо. Крім того, з метою створення в закладі позашкільної освіти здорового психолого-емоційного середовища необхідним є налагодження партнерської взаємодії

високо професійних фахівців інституцій сфери освіти та охорони здоров'я, які надаватимуть консультативні послуги усім стейкхолдерам (дітям з особливими освітніми потребами, їх фізично здоровим одноліткам, батькам, педагогам) тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Позашкільна освіта в Україні в умовах воєнного стану спрямована на формування патріотичного світогляду, оволодіння цінностями людяності, любові до Батьківщини, демократії та миру через нашу перемогу. Позашкільна освіта є потужним засобом психологічної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами. Для збереження та захисту ментального здоров'я дітей з особливими освітніми потребами необхідно застосовувати різні види рухової активності. Особливостями організації дозвілдової діяльності дітей з особливими освітніми потребами є використання офлайн та онлайн форматів надання освітніх послуг. Основними групами методів організації дозвілдової діяльності є: 1) група методів, що впливають на формування позитивних міжособистісних стосунків дітей (метод рольової гармонізації, метод золотого середина, мотиваційно-виховні методи); 2) група методів, що забезпечують дітей з особливими освітніми потребами базовими компетентностями (метод сторітеллінгу, метод проблемного навчання, метод навчальних проєктів, дослідницько-пізнавальний метод, метод розв'язання кейсів, метод написання есе, метод складання ментальних карт); 3) група методів стимулюючих та мотивуючих дітей з особливими освітніми потребами до процесів дозвілдової діяльності (методи гри й ігрового тренінгу, методи проблемних ситуацій та імпровізації, метод змагання, методи театралізації). Проблеми організації дітей з особливими освітніми потребами пов'язані з недостатнім фінансуванням, слабкістю матеріально-технічної бази та кадровим забезпеченням.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові дослідження пов'язані з проблемами дозвілдової діяльності окремих соціальних груп населення у поствоєнному суспільстві України.

Список використаних джерел

- Боярська-Хоменко, А. (2023). Організація діяльності дітей з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*, 54, 18-30.
- Гевко, Г. (2022). Літні творчі майданчики (літнє дозвілля дітей в реаліях воєнного часу). *Освітній фактор*, 237-239.
- Гончарук, О. (2019). Модель системи підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації дозвілдової діяльності учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9 (93), 165-177.
- Дорошенко, Є., Цина, В. (2022). Особливості організації і здійснення інклюзивної позашкільної освіти дітей з особливими потребами. *Витоки педагогічної майстерності*, 30, 89-96.
- Іванов, К., Отравенко, О. (2023). Вплив рухової активності на психічне здоров'я дітей з особливими потребами під час воєнного стану. *InterConf*, 149, 155-161.
- Кобобел, А. (2022). Квест-технологія як інноваційна форма організації дозвілдової діяльності дітей з особливими освітніми потребами. *Ukrainian professional education*, 11, 157-168.
- Костіна, В. (2023). Розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної галузі до організації дозвілля дітей та молоді в умовах воєнного стану. В кн. *Психолого-педагогічні координати розвитку особистості: збірник наук. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (с. 132-136). Полтава.
- Литовченко, О. (2022). Діяльність закладів позашкільної освіти України в умовах війни: важливі вектори. *Освітній фактор*, 129-130.
- План заходів з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року.* Національне агентство України з питань державної служби від 28.04.2023. Взято з <https://nads.gov.ua/news/ukhvaleno-plan-zakhodiv-z-realizatsii-natsionalnoi-stratehii-iz-stvorennia-bezbariarnogo-prostoru-v-ukraini> (дата звернення 02.05.2024).
- Про позашкільну освіту:* Закон України від 22.05.2021р. № 1841-III. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/ed20000622#Text> (дата звернення 02.05.2024).
- Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року:* розпорядження Кабінету Міністрів № 366-р від 14.04. 2021р. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 02.05.2024).
- Ройз, С. (2023). Ментальне здоров'я дітей під час війни: поради батькам та опікунам.
- Шевченко, Т. (2022). Проблеми культурно-дозвілдової практики в умовах війни. *Молодий вчений*, 7 (107), 54-57.

References

- Boiarska-Khomenko, A. (2023). Orhanizatsiia diialnosti ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy v zakladakh pozashkilnoi osvity [Organization of activities of children with special educational needs in out-of-school education institutions]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia [Theory and methods of teaching and upbringing]*, 54, 18-30 [in Ukrainian].
- Doroshenko, Ye., & Tsyna, V. (2022). Osoblyvosti orhanizatsii i zdiisnennia inkluzyvnoi pozashkilnoi osvity ditei z osoblyvymy potrebamy [Peculiarities of the organization and implementation of inclusive out-of-school education for children with special needs]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti [Origins of pedagogical skill]*, 30, 89-96 [in Ukrainian].
- Hevko, H. (2022). Litni tvorchii maidanchyky (litnie dozvillia ditei v realiiakh voiennoho chasu) [Summer creative playgrounds (summer leisure for children in the realities of wartime)]. *Osvitnii factor [Educational Factor]*, 237-239 [in Ukrainian].
- Honcharuk, O. (2019). Model systemy pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly do orhanizatsii dozvillievoi diialnosti uchniv [Model of the system of training future primary school teachers for the organization of students' leisure activities]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies]*, 9 (93), 165-177 [in Ukrainian].
- Ivanov, K., & Otravenko, O. (2023). Vplyv rukhovoii aktyvnosti na psykhykhe zdorovia ditei z osoblyvymy potrebamy pid chas voiennoho stanu [The influence of motor activity on the mental health of children with special needs during martial law]. *InterConf*, 149, 155-161 [in Ukrainian].
- Kobobel, A. (2022). Kvest-tekhnohohiia yak innovatsiina forma orhanizatsii dozvillievoi diialnosti ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Quest technology as an innovative form of organizing leisure activities for children with special educational needs]. *Ukrainian professional education*, 11, 157-168 [in Ukrainian].
- Kostina, V. (2023). Rozvytok profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi haluzi do orhanizatsii dozvillievoi ditei ta molodi v umovakh voiennoho stanu [Development of professional competence of future specialists in the social sector for the organization of children's and youth's leisure time in the conditions of martial law]. In *Psykholoho-pedahohichni koordynaty rozvytku osobystosti [Psychological and pedagogical coordinates of personality development]: zbirnyk nauk. materialiv IV Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 132-136). Poltava [in Ukrainian]*.
- Lytovchenko, O. (2022). Diialnist zakladiv pozashkilnoi osvity Ukrainy v umovakh viiny: vazhlyvi vektory [Activities of extra-curricular educational institutions of Ukraine in the conditions of war: important vectors]. *Osvitnii factor [Educational Factor]*, 129-130 [in Ukrainian].
- Plan zakhodiv z realizatsii Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbar'iernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku [Action plan for the implementation of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period up to 2030]*. Natsionalne ahentstvo Ukrainy z pytan derzhavnoi sluzhby vid 28.04.2023. Retrieved from <https://nads.gov.ua/news/ukhvaleno-plan-zakhodiv-z-realizatsii-natsionalnoi-stratehii-iz-stvorennia-bezbariernoho-prostoru-v-ukraini> [in Ukrainian].
- Pro pozashkilnu osvitu [On extracurricular education]*: Zakon Ukrainy vid 22.05.2021r. № 1841-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/ed20000622#Text> [in Ukrainian].
- Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbar'iernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku [On the approval of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv № 366-r vid 14.04. 2021r.* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Roiz, S. (2023). *Mentalne zdorov'ia ditei pid chas viiny: porady batkam ta opikunam [Children's Mental Health in Wartime: Advice for Parents and Carers]* [in Ukrainian].
- Shevchenko, T. (2022). Problemy kulturno-dozvillievoi praktyky v umovakh viiny [Problems of cultural and leisure practice in the conditions of war]. *Molodyi vchenyi [Young scientist]*, 7 (107), 54-57 [in Ukrainian].

KOBABEL A.

Public institution Poltava secondary school of I-III degrees No. 26, Ukraine

ILCHENKO O., MOKLYAK V.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

ORGANIZATION OF LEISURE ACTIVITIES OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The article examines the theoretical and practical aspects of the organization of leisure activities of children with special educational needs in out-of-school education institutions. It was emphasized that one of the modern trends of humanitarian policy is the creation of a barrier-free space in Ukraine. The inclusive education model of the new Ukrainian school, an important component of which is extracurricular education, meets this goal. The uniqueness of out-of-school education lies in providing children with special educational needs access to basic educational services, which involves the creation of the necessary infrastructure, methodical and personnel support for the educational process. The attractiveness of extracurricular education is due to the small number of groups, territorial and socio-economic availability of educational services. In the conditions of martial law, an important function of out-of-school education institutions is the formation of general competencies and value orientations of students, in particular military-patriotic upbringing of children with special educational needs. Extracurricular education contributes to the psychological rehabilitation of such children. It was noted that the key position in the organization of leisure activities is the creative, proactive work of the teacher-organizer. The importance of game programs aimed at the development of the child's personality is indicated. It was found that physical activity is an effective means of stabilizing the mental health of children with special educational needs. It is shown that the practice of using online technologies in the organization of the educational process of children with special educational needs is controversial. The necessity of equipping out-of-school education institutions with comfortable shelters, the use of innovative and effective methods of working with children, in particular the methods of role harmonization and the golden mean, is emphasized. The main problems of the organization of leisure activities of children with special educational needs are highlighted, in particular, unsatisfactory material and technical and personnel support for the work of out-of-school education institutions. The need to train future teachers for the field of extracurricular education in institutions of higher education, increase the number of hours of pedagogical practice for students, improve the qualifications of teachers and managers of extracurricular education institutions in post-graduate education institutions, establish partnership cooperation between specialists of institutions in the field of education and health care, etc. was emphasized.

Keywords: *out-of-school education institutions; organization of leisure activities; children with special educational needs; institutions of extracurricular education, mental health; martial law*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2024 р.